GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Joi'a si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutóriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe $^1/_4$ 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu $2^1/_2$ galbini mon. sunatória.

Anulu XXXVIII.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxe'a timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 74. **Brasiovu 5 Novembre 24 Octobre** **1875.**

Brasiovu 3 Novembre st. n. 1875.

Precum ni spunu auguriî officiosi din Budapest'a, diet'a maghiara -si va reincepe activitatea in dilele prossime si mai inainte de tóte va luá in discussiune bugetulu pre anulu venitoriu. Intre alte impregiurari unu asemene bugetu, cum este alu d-lui ministru de finantie Széll, ar' intempiná mari dificultati in sinulu parintiloru patriei, deórace intre altele elu propune si urcarea dariloru directe inca cu vr'o 8 milióne, cu tóte ca nice chiaru milió-nele preliminate anii trecuti sub titulu dariloru directe nu s'au potutu incassá deplinu. Inse sub constelatiunea de astadi a partideloru in camera si sub comand'a stricta a d-lui primu ministru Tisza, bugetulu se va votá in fug'a mare in totu cuprinsulu seu.

Dupa aceea se voru presentá camerei din partea ministeriului de interne mai multe proiecte de legi referitórie la reform'a administratiunii publice. Intre aceste voru fi proiectulu de lege despre introducerea casseloru domesticali si proiectulu despre regularea consilieloru municipali. Cele mai essentiali dispositiuni ale proiectului de lege mentionatu mai in urma suntu: sfer'a de activitate a comitateloru permanente de astadi remane nealterata, inse pre venitoriu nu se voru mai tiené pre anu patru congregatiuni generali, ci numai dóue. Pentru neamenat'a executare a dispositiuniloru administrative se va crea unu comitetu nou, care va constá din 24 membri. Patru-spre-diece din membrii acestui comitetu se voru numí din partea ministeriului, éra restulu de diece voru fi alesi din parte districtului séu comitatului. Prin acésta nóua dispusetiune se nimicesce si umbr'a de autonomia municipale, ce a mai esistatu pana acum.

Diariulu deakianu „Pesti Napló“ nu se póte conteni de a nu trage atentiunea reformatoriloru asupra gravitatii operei si asupra conditiuniloru ce se receru pentru fericit'a executare a reformei administrative. Spre acést'a se recere, dice numitulu diariu, ingrigire, deplina cunoscintia a competintieloru si a personalului amploiatiloru si mai inainte de tóte se recere impartiale iubire de dreptate impreunata cu celu mai finu tactu politicu. Déca un'a dintre aceste conditiuni, fia acesa ori si care, va lipsi, atunci condemnatulu, si cu dreptu condemnatulu sistemu actualu se va dirimá din temeliele sale, éra sistemulu ce va aré a se creá de non nu se va intarí, nu va liniscí spiritele, nice nu va aduce ordine in lucrurile publice, si atunci tóta esistinti'a nóstra va fi pusa in jocu, va devení problematica.“

Totu aceste proiecte de reforma administrativa le lea la recensiune si organulu Sempyey-anu „Ung. Lloyd“, care dice intre altele: „O reforma administrativa, care nu va aré de base si de punctu de manecare arrondarea si nóu'a impartire a comitateloru, nu va fi nici-odata o reforma adeverata si nu va oferí nici cea mai mica garantia despre durabilitatea si esistinti'a sa . . . Éra pre de alta parte, déca guvernulu are de cugetu a face o schimbare catu de mica in constitutiunea municipale a tierei, are atunci sant'a detorintia a se svatuí cu cei nemediulocitu interessati si mai inainte de tóte cu cei ce se pricepu in cause de administratiune.“

Contra intentionatei arondari a municipieloru in Transilvani'a se tramitu deputatiuni la guvernu si Domnitoriu din partea totaroru scauneloru si districteloru sasesci. Solidaritatea si preste totu tactic'a natiunii sasesci in lupt'a pentru esistintia este intru adeveru laudabila, si o asemene lupta nu póte remané fora succesu. — Dór' óre romanii pentru ce nu facu nice o miscare, nice unu passu contra diferiteloru planuri de arrondare si respective nóua impartire a territoriului transilvanu? Pentru ce óre ei nu-si esprimu dorinti'a si nu-si manifesta parerile nice *contra*, nice *pentru* a-ceste planuri de impartire territoriale? Respunsulu la aceste intrebari se póte affá mai inainte de tóte in program'a natiunii romane din Transilvani'a si in atitudinea si politica facia de legile ce se creéza pentru noi, inse fora de noi, si dupa aceea se mai póte affá in impregiurarea, ca ori si in ce modu s'ar' efeptui nóu'a impartire a territoriului transilvanu, poporulu romanu nu va aré nici ce se pérda si nu va poté asteptá nice cá se castige ceva, pentru ca domnii, cari se credu indreptatiti a face asemeni reforme, suntu dedati a luá, éra nu a dá.

Press'a periodica in lumea mare.

La noi romanii cestiunea pressei au ajunsu a fi una din cestiunile dilei. Pessimistii nostri o inaltiara la rangulu acela; éra cu jeremiadele loru au ajunsu cá se insulte natiunea intrégа, se calumniedie pe particulari nesfindu-se de pronuntiarea unoru neadeveruri, pe care pana ací eramu dedati a le audí numai dela ómeni cu frunte de feru. Se le mai damu si noi materia de lamentatiune? Nu, ci vomu reproduce numai cate-cev'a din abundantele materialu adunatu si communicatu de altii.

Inainte de tóte premitemu, ca professiunea de publicistu, séu cumu le place a se numí, de diaristu, presupune la cei carii se ocupa cu acesa, nu numai *scientia multa*, ci si *arte*; nu numai atata, ci si dexteritate si prudentia cu atatu mai mare, cu catu este mai greu a-si alege cineva publiculu si a scrie asia, cá se fia si intielesu de acesta, si cá acelu publicu se voiésca a primí, a adoptá si apará ideile si opiniunile, care i se communica. Cu alte cuvente: publicistulu trebue se aiba in vedere *gradulu de civilisatiune* dreptu intielésa a publicului seu, cumu si conditiunile sociali, politice si materiali in care se va fi aflandu acesta. Si acumu se trecemu la una seria de cifre.

La expositiunea universale dela Vien'a (1873) in sectiunea 6 din grup'a a 26-a (midiulócele de cultura), erá representata si *press'a periodica*. Comissiunile de expositiune au fostu invitate a-si da verdictulu loru si asupra pressei. Cele mai multe au si satisfacutu acelei cereri *). Cu acea ocasiune s'au vediutu, ca in acelu anu 1873

In Austri'a propriu disa (Cislaitani'a) se publicá (numai) 640 de foi periodice, intre care 448 esia in limb'a germana, 84 in cea bohema (cecha), 47 in italian'a (Tirolu, Istri'a, Dalmati'a), 28 in limb'a polóna (lesiésca), 17 in cea slovéna, 8 in ruthen'a (Galiti'a), 3 in hebre'a, 2 in francése'a, 2 in grecésc'a si 1 in limb'a rusésca:

In Ungari'a cu Transilvani'a esiá 314 diarie, intre care 187 maghiare, 78 germane, 18 croatice, 9 romanesci, 6 serbesci, 5 italienesci, 3 hebraice, 2 rutene, 1 bulgarésca. Din tóte aceste pe Transilvani'a se venea vreo 15 politice si nepolitice, cate cinci in fia-care din cele trei limbi. Atata totu. Croati'a cu Slavoni'a avea 18 diarie, intre care 12 in limb'a croata, 4 in cea germana, 2 in italian'a.

In acelasiu anu, *in imperiulu Germaniei* preste totu se publicá 2500 diarie politice si nepolitice, prin urmare cu 1528 mai multe decatu in imperiulu Austro-ungaresecu, de si numerulu sufletelor in ambe imperie nu differe multu unulu de altulu. Se ne insemnamu fórte bine acestea cifre si differentí'a dintre ele, si apoi se cercetamu causele acesteia.

In *Sveti'a* (Schweden), colo susu la Nordu esiá 216 diaria. Cele din *Norvegi'a* unita cu Sveti'a nu erá consemnate; se scie inse, ca populatiunea Norvegiei are multe diaria si ca le citesce cu mare zelu.

Mic'a *Danemarca* erá representata prin 200 diaria.

Totu asia si mic'a *Holanda* cu 230, dintre care 34 esia pe fia-care di.

Micului *Belgiu* este fórte bogatu de diaria in limb'a francesca si in cea flamenda, numerulu loru inse nu se aratá de catra comissiunea respectiva.

Elveti'a, cu locuitori camu cati are si Transilvani'a, fù representata cu 420 diaria, intre care 266 nemtiesci, 118 francesci, 16 italiane, 5 *romanice*, 1 in limb'a angla. Cumu se póte acésta minune? Écca se póte si este asia; pentru-ca in Elveti'a suntu tipografie chiaru si pe la mai multe sate, pe unde apoi se publica si foi locale, cate odata, séu de 2 ori pe septemana; éra in cetatile Elvetiei se afla multe diaria politice si de specialitate, cu renume europénu.

In Bera'a se publica 64, in Zürich 47, in Aargau 40, in St. Gallen 23, in Neuenburg (Neuchatel) 18, in Basili'a 16, in Graubünden 15, in Tessinu 14, in Soloturnu 13, in Freiburg 12, in Lucera'a 11, in Schwyz si Schafhausen 10, pe la satele din cantonulu Basiliei 6 si asiá mai departe. Din acele 412 diaria erá 15 cu cate 5000 abonati, 5 cu cate 10,000, 3 avea cate 20,000 si preste. Tóte celelalte mai mici au abonati intre 500 si 1000, ca-ci *fora atatia nu se* póte sustiené nici in acea tiéra nici-unu diariu, fia catu de micu, afara déca ar' fi subventionatu. Bine, déra cine citesce in Elveti'a atatea diaria? Poporulu intregu, ca-ci preotii si levitii lui l'au *invetiatu carte*, 'iau si insuflatu gustu pentru lectura, si elu insusi -si cunósce interessele sale, *scie ce se caute in diaria*. Si de candu citescu elvetianii diaria? De *dóue sute de ani*. Déra pana in a. 1700 ei avea numai *unu diariu*; pana in a. 1800 avea 3 nemtiesci si 3 francesci. De atunci, adeca in 73 de ani, elvetianii au ajunsu acolo unde'i vedemu. Intrebati inse, si *cate*, si *ce scóle* are Elveti'a, si apoi ve scóteti caciul'a deinaintea loru.

Press'a periodica a *Italiei* dela emanciparea si unificarea sa incóce (1860—6) facù progresse admirabili. Din vreo cateva diaria, cumu amu dice, *tigorite* de censur'a despotismului vechiu, sub protectiunea constitutiunei sale, numerulu loru crescù pana in a. 1873 cu rapediune ametitória la 1126, din care 138 esia in provinci'a Milanului, 108 in

*) Comissarii Angliei, Franciei, Russiei, Norvegiei si si unoru statuni mici n'au voitu se se supuna la acésta labóre.

a Romei, 107 in a Florentiei (Toscana), 85 in a Turinului, 81 in a Neapolei, 53 in a Genuei, 48 in Sicilî'a, 38 in Veneti'a, 22 in Alessandri'a etc. etc. Din tóte, 1097 esia in limb'a italiana, a patriei, 14 in cea francésca, 6 in cea engléza, 2 in germân'a, 5 in dialecte diverse italiane; 393 politice, de celelalte nepolitice, de ex. agronomice 100, religióse 81, pedagogice 58, de literatura 56 etc. etc.

Portugali'a cu populatiunea camu catu si a Transilvaniei, avea in 1873 diaria 74.

Grecî'a cu 1 milionu de locuitori avea in acelasiu anu 152 de diaria, din care in Athen'a esia 66, mai tóte inse numai de cate dóue-ori pe septemana; si anume 51 grecesce, 3 francesce, 1 italiana, una grecesca-francesca. In limb'a grecésca se mai publicá 17 diaria si in alte tieri, adeca 6 in Constantinopole, 3 in Smirn'a, 3 in Egiptu, 2 in Triestu, 1 in Samos, 1 in Bucuresci, 1 in Brail'a. Cea mai vechia gazeta grecésca este din 1824 publicata in Nauplî'a.

In Romani'a propriu disa amu vediutu din publicationile dlui C. Aricescu directoru alu archiveloru statului, ca diaria, care promitea viétia mai lunga, pe la 1874 erá pana la 50, preste totu inse numerulu loru trecea la 100.

Se trecemu la Turci'a, cu care amu avutu a face fórte multu in viéti'a nóstra politico-nationala. Pe la anulu 1873 in totu vastulu imperiu turcescu dela Istru pana la Eufratu, dela Marea rosia pana la cea adriatica, erá pentru circa 30 de milióne locuitori 50 di: cinci-dieci diaria, din care 20 esiá in Constantinopole si anume 5 turcesci, 4 francesci, 2 armenesci, 2 angle, 6 grecesci, 1 bulgarésca. In Bairutu si Damascu esia 9 diaria in diverse limbi, mai alesu in cea arabica. In Egiptu nu scimu cate se fia, ni se pare inse, ca suntu cate si in Constantinopole, pentru-ca Egiptulu face progressu mai mare in civilisatiune decatu Turci'a.

Din Russi'a nu se afasse cu cale a comunicá lumei la expositiunea universale informatiuni despre diaristic'a acelui imperiu; este inse sciutu, ca dela suirea pe tronu a lui Alexandru II, camu de 20 de ani incóce, éra mai alesu decandu se desfiintiá censur'a in St. Petropole si Moscva, se inmultira si in Russi'a diariale preste 600. Pentru 64 milióne de locuitori 600 de diaria. Mai multe din aceles suntu scrise fórte bine, cu multa cunoscientia de lucru, in stilu elegante, classicu, aristocraticu; altele inse se tavalescu prin balti si nóróie; unele suntu communistice, scarnave, redactate de nisce ómeni betivi, corrupti, existentie catilinarie; adeca: epocha de trapsitiune intre dóue extreme, buna-óra cá si pe la noi. Numerulu colaboratoriloru la diariale din Russi'a este mare, si cei mai buni dintre densii suntu platiti de catra editori asiá de splendidu, cá in Angli'a. De candu se inmultiescu diariale in Russi'a, classile cele civilisate a le societatiei mai vertosu cá de 70 de ani incóce, adeca in cele dóue generatiuni din urma, s'au ocupatu seriosu cu lectur'a si cu studiulu scriptoriloru classici, mai alesu latini, franci, angli, germani, ceea ce se cunósce si din operele celoru mai renumiti scriptori rusi, incependu dela Ruskin, Lermontoff, Venjavitenoff, Sollobub si a. pana la cei din dilele nóstre, de ex. professorii M. N. Katkoff, P. M. Leontjeff, Pogodin Kostomaroff etc. Diaria in care scriu barbati de gravitate, camu suntu acestia, séu posti cá comitele Tolstoy si Ivan Turgenjeff dau publicului loru nutrementu spiritualu demnu de ei si de lectori, éra nu cá multi scriptori speculanti din Germani'a, cari scriu numai cá se aiba ce bagá in gura.

Se aruncamu una cautatura iute si preste oceanulu atlantico. In republic'a statuniloru confederate din Americ'a septemtrionale cu vreo 35 milióne de locuitori, adeca camu cati suntu si in imperiulu Austro-ungurescu, la an. 1870 erá 5858 diaria dintre care 574 politice mari esia pe fiacare di, éra 4295 amestecate, odata in septemana, altele de cate 2 séu 3 ori. Dela 1870 incóce numerulu diarialoru disei republice au ajunsu la cifr'a immensa de 8000 di: optu mii! —

Se nu ostenimu pe bunii lectori cu mai multe cifre, ci se lasamu se-si formedie fia-care judecat'a sa si se applice aceste cifre la starea si la impregiurarile nóstre. Se se intrebe fia-care de exemplu: In tóte tierile corónei unguresci cu 15 milióne de locuitori de ce nu suntu nici atatea diaria si nici lectori, cati suntu in republic'a Elvetiei ce are numai $2^1/_2$ milióne locuitori? Pentru-ce Transilvani'a si Croati'a nu au nici atatea diaria, cate se publica in cate una singura cetate cá Zürich ori Aargau? Cumu vene de in intregu imperiulu turcescu abia suntu atatea diaria cate se afla in mic'a Romania? De ce in limb'a romanésca abia esu pe diumetate atatea diaria, cate esu in cea grecésca? Cumu se póte cá Itali'a se aiba aprópe indoitu atatea diaria, cate are Austri'a? Cumu se face, ca in limb'a maghiara nu esu nici atatea foi periodice, cate se vede in limb'a olandica, ori in cea svecica, séu in cea danica? In fine cumu se face, cá singur'a republica nordamericana se aiba mai multe diaria decatu Europ'a cu trei sute de milióne de locuitori? Suntu óre americanii totu atati farmecatori, spirite necurate? Din contra, ei suntu totu ómeni cá si noi, dusi acolo de aici din Europ'a, prin urmare nu e nici macaru differentia de asia numit'a rassa, de soiu. Asia déra acea differentia immensa nu numai in respectulu pressei periodice, ci preste totu in mersulu civilisatiunei se se caute si se va aflá cu totulu alrea. —

Contele Bethlen despre maghiari si romani.

Pentru a satisface curiositatei unora reproducemu si noi passagiulu celu mai importantu din articiulu publicatu in „Correspondinti'a ungara," de cont. Bethlen cá redactoru alu ei, pe care lu scrise cá respunsu la imputarile si temerile „Romanului" de cotropire din partea Austro-Ungariei. Passagiulu de capetenia suna asia:

„Ungari'a se afla in acesasi positiune cá si Romani'a; ea nu voiesce se devina nici germana, nici slava; ea voiesce se remana unu Statu maghiaru. Unu interesu comunu apropia pe unguri de romani; amendóue tierile suntu in positiunea unei independintie aprópe absolute, si dupa cum romanii sciu fórte bine, ca pericululu pentru ei nu va veni nici odata din partea Turciei, asemenea ungurii sciu, ca Austri'a germana nu va amenintiá nici odata autonomi'a Ungariei. Si pentru romani, si pentru unguri pericululu nu póte veni decatu din partea numeróseloru populatiuni slave, cari ii incongiura la Nordu, la Sudu si la apusu. Avemu déra acelasi scopu: „mantienerea independintiei nóstre" si trebue se luptamu contra aceluiasi periculu, provenindu dela aceiasi adversari, cari ne incongióra. Pe catu timpu Austro-Ungari'a va fi o monarchia dualista, ea nu se va poté gandí nici la Marea négra, nici la vr'o altfelu de anexare, — ca-ci stramutandu echilibrulu intre diferitele nationalitati din monarchia, s'ar' face imposibila mentienerea sistemei dualistice — ca-ci Austro-Ungari'a e dualismulu, perdiendu-lu o ar' impinge Austro-germanii in braciele Germaniei si maghiarii in ale revolutiunii.

„Austro-Ungari'a are déra unu interesu eminentu de a vedé formandu-se la Sud-Estu unu statu puternicu, care se aiba cu ea unu interesu comunu, si care se fia aliatulu seu naturalu, candu va fi cestiune de a apará independinti'a nóstra in contra adversariloru comuni, cari totu-déun'a cauta a ne absorbi. Ar' trebuí cá ungurii se fia fórte pucinu patrundietori pentru a nu dorí formarea unui Statu romanu puternicu; ei sciu fórte bine, ca Romani'a nu-si va poté mantiené independinti'a de catu aliandu-se cu Ungari'a; asemenea ras'a maghiara are nevoia de spriginulu romaniloru pentru a se aparâ in contra invasiuniî slaviloru, ca-ci prin Budapest'a ar' fi drumulu la Bucuresci scl."

Déca scriitoriulu art. nu are naturalulu se speculeze pe romani, pentru-cá la altu momentu de indemana se i exploateze, in folosulu venatului cautatu, mai usioru s'ar' pretiuí acésta vóce sirenica, care mai antaiu ar' trebuí se farmece animele maghiare, cá ei se dovedésca in fapta prin tractarea perfectu coegale a romaniloru de din cóce, a celoru dela vétr'a comuna cu ei, ca-ce atunci abuna sama ar' avé credimentu vorbele loru si pentru Romania. Ne manîemu inse pe paginele istorice, ca pana acumu nu ni au pastratu urme despre o asemene confederare sincera si fidela, si asteptamu se premerga maghiarii cu faptele, nu numai cu vorbe ademenitórie la astfeliu de passu, care pentru viati'a nationale si a unora si a altora e celu mai securu, ma de mii de ori mai salvatoriu decatu fortiele maghiarisarii. —

In credinti'a, ca dóra contele Bethlen ar fi scrisu si publicatu acestu articulu in urm'a vre-unei inspiratiuni din partea cercuriloru, ce dau astadi tonulu in Ungari'a, organulu officiosu din capitales Romaniei „Curierulu Bucurescilor" i-a datu se vede, o atentiune deosebita, respundiendu in tonulu celu mai politicosu si mai seriosu la propunerile de amicitia, facute din partea „Correspondintiei maghiare". — Nu va fi deci fora interessu a cunósce pre scurtu si respunsulu officiosului diurnalu romanu, care dice urmatóriele.

„Noi suntemu si trebue se fimu indifferenti facia de antipathi'a ce domnesce intre maghiari si intre popórele slave din sudulu Europiei, si nice nu voimu se scrutamu dupa acele cause, cari producu antipathi'a intre aceste ginti. Pana la acelu momentu fericitu, candu poporatiunile din sudulu Europei voru ajunge se formeze unu statu propriu, ni dice in interessu a trai in relatiuni amicabile cu staturile dejá esistente. Pentru ceea ce va avé se se intemple odata, nu potemu calcá in peciore ceea ce esiste, cá se n'o patimu cá canele, care a lasatu ciolanulu din gura, pentru cá se prinda umbr'a aceluiasi ciolanu in apa. Noi scimu, ca amiciti'a ce ni-o offeru ungurii este sincera, deórece acést'a are originea sa in patriotismulu ungurilor, care li dictéza a sustiené relatiuni de amicitia cu noi cá o conditiune sine qua non pentru esistinti'a statului si a nationalitatii maghiare.

Inse ungurii suntu destulu de inteligenti si de patriotici, incatu se intieléga, ca atatu esistinti'a nóstra, catu si a loru, depinde dela aceleasi conditiuni. Este de ajunsu, déca noi ne tieremu indiferenti facia de antipathi'a si ur'a ce domnesce intre maghiari si slavi; redicandu-ne astfeliu preste aceste susceptibilitati potemu se prindemu drept'a ce ni-o intindu nepotii lui Attila. Dusmaniele intre romani si maghiari au causatu si unor'a si altor'a atate amagiri si perderi, incatu amu comite cea mai mare crima de escluvismu nationalu, déca amu voí se conturbamu relatiunile de buni vecini."

Acestu respunsu lu da ungurilor organulu officiosu din Bucuresci, caruia consideratiunile de inalta politica nu-i permitu a face celu pucinu o mica alusiune la impregiurarile nu prea de invidiatu, intre cari traiescu romanii de dincóce de Carpati cu amicabilii si uneori chiaru genrosii unguri. Inse fia-ni permissu, cá se atingemu noi acésta delicata córda. Nu este acest'a primulu fenomenu, care recunósce si marturisesce in publicu, ca romanii si ungurii suntu avisati de impregiurari si situatiune la amicitia si spriginu reciprocu. Acestu adeveru s'a discutatu de nenumerate ori in diurnalistic'a acestoru doue popóra, inse totu de atate ori s'a doveditu, ca elu are valórea sa numai pre harthia, ca-ci in realitate se aréta tocmai contrariulu dela ce se scrie si se profesézа. Déca domnii unguri voru, cá cuvintele se devina fapte; déca intru adeveru loru li diace la anima inchisarea unei amicitie durabile séu chiaru perpetue cu poporulu romanescu, si déca dinsii suntu convinsi, ca esistinti'a loru este conditionata dela esistinti'a poporului romanu, atunci trebue se scia, ca mai inainte de a se inchiá si sanctioná actulu amicitiei

la Bucuresci, acésta amicitia trebue pregatita si consolidata dincóce de Buceciu. Pana candu domnii unguri voru cautá fericirea loru in nefericirea poporului romanu de sub supremati'a loru, pana atunci nu póte fi vorba de o sincera amicitia intre aceste doue natiuni. Cá se si amici in tempi de novoia si de fortuna, trebue se-i castigi in tempuri bune si liniscite. Scimu bine, ca domnii din Bucuresci nu voru refusá nici-odata amicitii'a natiunii ungaresci, inse scimu si aceea, ca in momentulu candu va fi vorb'a de inchiarea unei legaturi pentru tempuri bune si rele intre poporulu maghiaru si romanu, atunci prim'a dintre conditiunile ce le-ar pune domnii din Bucuresci ar fi, „se usiurati dupa dreptu si dreptate sórtea fratiloru de sub stepanirea vóstra.“ Si acést'a nice n'ar trebuí s'o mai spunemu, deórece domnii unguri o sciu póte mai bine cá noi, inse noi n'avemu se facemu politica inalta, ci politica sincera. — Deci, fratiî unguri ar face multu mai bine, déca s'ar folosí de poterea ce o au in mana, cá se ne castige cu trupu si sufletu pentru dinsii, éra nu se ne instraineze totu mai tare prin totu feliulu de legi, ordinatiuni si proscrieri. Castigandu-ne pre noi, castiga atunci si pre fratii nostri din Romani'a libera ... Si óre prin ce ne-ar poté castigá? ... Cá se nu intramu in specialitati respundemu in scurtu, ca prin nimicu alt'a, decatu prin acéea ca ni-ar da ce este alu nostru; si noi nu ceremu decatu dreptate, libertate si fratietate. Vremu se fimu astfeliu indreptatiti, incatu se sentimu in forma si fapta ca traimu in unu statu, la a carui sustienere contribuimu si noi cu averea si sangele nostru; vremu se fimu liberi in intielessulu strinsu alu cuventului, adeca intre altele se potemu primí ajutoriu pentru institutele nóstre ori si dela cine vomu capetá si se invetiamu in scólele nóstre dupa manualele ce corespundu educatiunii si culturei nóstre nationali, ba se fimu in mesura dreptu ajutoriu pre terenulu culturei chiaru din partea statului etc.; — astfeliu vomu poté se fimu apoi amici si frati.

SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA.

E. Premiu Zappa.

Nepresentandu-se nici unu concurente la termenulu fixatu prin publicatiunea din anulu trecutu, se republica concursu pentru cea mai buna lucrare asupra formatiunei cuvinteloru in limb'a romana prin derivatiune si compositiune.

Program'a

Tractatulu va coprinde:

a) O parte generala, in care prin exemple luate si din alte limbe in legatura de cumnatia cu a nóstra, si mai alesu din limbele clasice, se voru defini si explicá principiele formatiunei cuvinteloru atatu prin sufise séu derivatiune in intielesu strinsu, catu si prin prefise séu compositiune;

b) O parte speciale, care va avé de obiectu formatiunea prin sufise a cuvinteloru limbei romanesci si care se va intinde:

1. Asupra formatiunei cuvinteloru prin sufise séu dirivatiune, cum: mor-ariu (din móra), ferricare (din feru), strimt-ore (din strimtu), vac-utia (din vaca), parent-escu (din parinte).

Pentru fia-care sufisu se va stabilí prin numerése exemple:

a) La ce genu de cuvinte se afige; b) déca are o singura forma séu mai multe; c) care este intielesulu celu mai generalu alu lui; d) cari suntu insemnarile accidentali ce mai póte luá; e) in cazurile in care intielesurile unui sufisu paru a se atinge cu intielesulu unei-a séu mai multoru sufise, care e diferinti'a care le distinge; f) cari din sufisse suntu romanice, cari nu; éra la acele cari, de si romanice, paru prin transformarile phonetice ce au potutu luá in limb'a nóstra, a se departa de corespundietóriele loru in celelalte limbe romanice, se se demonstre cu probe indestulatórie acele transformari; g) in fine atatu in respectulu formei catu si alu intielesului se voru compará sufisele romanesci cu cele corespundietórie din limb'a latina si din alte limbi surori.

2. Asupra formatiunei cuvinteloru cu prefise séu compositiuni, cum: ap-punere, des-punere, ne-fientia, in-famu, etc.

Pentru fia-care prefisu, si totu-déun'a in comparatiune cu limb'a latina si alte surori, se va stabilí prin numeróse exemple: a) la ce genu de cuvinte se pune; b) ce transformari phonetice sufere; c) care e intielesulu generalu; d) cari suntu insemnarile speciali si derivate ce mai póte luá; e) care e in fine diferinti'a de intielesu a unui prefisu, intru catu pare a se atinge de intielesulu altui prefisu.

3. Asupra formatiunii cuvinteloru prin compositiunea a dóue cuvinte, cari esprime fia-care unu conceptu bine definitu, cum: codu-albu, batjocura, bine-cuventare, lucé-feru, cascagura, perde-véra, etc., cautandu a se stabilí prin comparatiunea cu latin'a si alte limbi surori, pana la ce gradu limb'a nóstra e susceptibila de asemenea compositiune si care a nume suntu legile si typii acestoru formatiuni.

II. Conditiuni:

1. Marimea operatului va fi aproximativu intre 15—20 cóle de tiparu, formatu octavu ordinariu cu litere garmondu.

2. Termenulu concursului, candu manuscriptele au se vina in cancelari'a Societatii academice, este 30 Iuliu 1877.

Cele venite mai tardiu nu se voru luá in consideratiune.

3. Manuscriptele se ceru se fia scrise curatu, legibile si de mana straina bine legate in fascicule si paginate.

4. In fruntea manuscriptului va fi scrisa devisa séu motto in ori-ce limba si totu de mana straina.

5. Pre langa manuscriptu se va alatur'a si o scrisóre inchisa in plicu sigilatu cu sigilu fara initialile autorului, adressata catra Societatea academica. Pliculu va portá pre densulu devis'a manuscriptului, scrisa érasi cu mana straina, éra in intru numele autorului.

6. Manuscriptele se voru censurá prin sectiunea filologica, care va propune Societatii academice, in siedintia plenaria, premiarea acelui'a dintre operatele venite, care va meritá premiulu destinatu pentru acésta lucrare.

7. Manuscriptele nepremiate se voru pastrá in archivulu Societatiei pana ce se voru reclamá de autorii loru, alu caroru nume remanu necunoscute, fiindu ca plicurile ce le voru coprinde nu se voru deschide.

8. Premiulu definitu pentru acésta lucrare din procentele fondului Evangeliu Zappa este de lei noui 2500.

F. Premiu Cuz'a.

Sectiunea istorica a Societatii academice a propusu, si Societatea a aprobatu deschiderea unui concursu asupr'a thesei acesteí'a: Istori'a petrecerei Romaniloru in Daci'a lui Traianu, dela Aurelianu pana la anulu 1300.

Conditiunile concursului voru fi:

1. Marimea lucrarei va fi de 10—15 cóle de tiparu, formatu octavu ordinariu, cu litere garmondu.

2. Termenulu presentarei manuscripteloru la concursu, 15 Augustu 1879.

3. Regulile pentru presentarea manuscripteloru la concursu voru fi cele obicinuite.

4. Premiulu ce se va acordá opului celui mai bunu, va fi de 3000 lei noui.

— Processulu fratiloru Mantsu, cari dela caderea in concursu si pana astadi au ptrecutu aprópe unu anu si optu lune in inchisóre preventiva, — s'au decisu astadi in 3 Novembre. Pertractarea finale a duratu numai o di si diumetate si astadi la 11 ore si 20 minute din di s'a publicatu sentinti'a, prin care fratii Mantsu Teocharu si Constantinu suntu condamnati la 5 ani inchisóre grea, inasprita cu o di de postu pre fiacare septemana. Bucatele de postu in inchisóre constau numai din pane si apa. — Minunata e jocula sortii! Cu duoi ani mai insinte fratii Mantsu treceau in piati'a Brasiovului de cei mai mari bancari, éra astadi justiti'a i pedepsesce cá pre unii dintre cei mai mari insielatori. Nefericirea si calamitatea generale i-a trasu si pre ei in nefericire. — Se póte cá in urm'a recursului se se mai scada anii de pedépsa.

O provocare la duelu.

Despre multe dueluri am cetitu si auditu, inse unu duelu de natur'a acestuia, despre care venimu a luá notitia alci, nu s'a mai pomenitu. Folle de Bucuresci aducu scirea, ca maiorulu Crainicu, fiindu ofensatu in onórea sa de omu si soldatu de catra d-lu generalu Florescu, actualu ministru de resbelu, a demissionatu din serviciulu militariu si a provocatu pre d-lu ministru a-i da reparatiunea de onóre pentru ofensele ce i-a adusu, adeca cu alte cuvinte, a provocatu pre ministru la duelu. Cu tóte acestea duelulu nu s'a intemplatu, pentru ca ministrulu n'a voitu se bage in sama acésta provocatiune, ci a arestatu pre maiorulu curagiosu. Cu atat'a inse lucrulu nu s'a finitu; consecintiele potu fi funeste si pentru o parte si pentru alt'a.

Pentru mai buna orientare reproducemu la vale doue acte tienetórie de acésta affacere, cari totu-odata potu servi de documentu in man'a celui ce se va ocupá de cestiunea dueluriloru in tempurile nóstre.

D-lu maioru Crainicu si-a alesu de martori pre domnii Pantazi Ghica si Leonida Sterea, pre cari i-a tramisu la ministru cu actulu de dimissionare si cu insarcinarea de a cere reparatiunea onórei ofensate. Acesti duoi domni au adressatu d-lui generalu Florescu urmatór'a scrisóre:

„Domnule generalu!

Domnulu maioru Crainicu tramitiendu-ne demissiunea D-sale nerevocabile spre a v'o inmanuá, ne-a insarcinatu cu missiunea de a aré onórea se ve ceremu satisfactiunea de onóre pentru ofensele ce i-ati adusu si pentru cari ii detorati o legitima reparatiune. Tramitiendu-vi provocatiunea d-lui maioru Crainicu, ve rogamu, d-le generalu se binevoiti a ne insciintiá unde, candu si la ce óra potemu a intelni secondantii Dvóstra, spre a regulá conditiunile acestei affaceri etc.“

In locu de respunsu la acésta scrisóre d-lu ministru a arestatu indata pe maiorulu Crainicu si numai dupa a dóu'a provocare a datu urmatoriulu respunsu:

„Domnulu meu!

Am primitu demissiunea d-lui maioru Crainicu, pe care o volu supune Mariei Sale, si totu-deodata voiu luá cuvenitele mesuri contra acestui oficieru, care nu a sciutu a-si tramite demissiunea pe calea ierarchica, conformu cu regulamentele in vigóre.

„In catu pentru satisfactiunea ce-mi cere prin domni'a-vóstra si d. Leonida Sterea, ve declaru, ca nu amu avutu nici o data nimicu personalu cu d-sa si cá ministru nu amu a respunde de actele mele de catu Domnitoriului si tierei.“

Semnatu generalu, ministru de resbelu,

Florescu.

Fiindu acestu respunsu unu refusu categoricu din partea ministrului, numitii duoi martori au luatu processu verbalu despre decursulu lucrului, pre care l'a datu apoi d-lui Crainicu, cá se useze de dinsulu pre ori-ce cale ar' crede ca-si va poté repará onórea ofensata.

In urm'a ordinatiunei inaltului ministeriu reg. ung. de justitia d. d. 31 Augustu 1875. Nr.24,715 in privinti'a mentionatelor operate de carti funduarie se facu cunoscute urmatóriale:

(Capetu.)

2. Mai de parte tóte persónele, cari;

a) pe realitatile inscrise in protocólele funduare dupa detiermurirea prea inaltei patente de aviticitate din 29 Maiu 1852 si-au adusu in valore dreptulu de aviciitate séu de rescumperare pemnorale, au sub altu titlu legitimu si-au insusitu dreptu de proprietate, séu caroru:

b) dupa otarirea aceleiasi patente de aviticitate li se cuvine terminu mai longu spre realisarea dreptului de rescumperarea pemnorale prin asta se provóca acestе pretensiuni pana celu multu la 30 Iuniu 1876 inclusive, spre incunjurarea urmariloru de dreptu amintite mai in susu sub punctulu 1-mu, a le insinua, si in casulu amintitu sub a) procesulu de dreptu pendente, spre adnotare in protocolulu funduariu, séu dreptului recastigatu prin calea legale spre transpunere in acelasi; ar' in casulu b) dreptulu de rescumperare pemnoralu, ce li se cuvine inca, spre insemnare in protocolulu funduariu a-lu legitimá cu documinte autentice.

3. Asemene tóte persónele, cari pe bunurile nemiscatóre inprotocolate séu si-au castigatu dreptulu

de prioritate, pemnu, servitute, au alte drepturi prin intabulari, insemnari si adnotatiuni ori conscrieri pemnorale judiciari, séu pana la 1 Noembre 1875 incasi voru castigá, se provoca, aceste drepturi din scopulu inscrierei loru in fói'a sarcinelor corporilor funduarie pana celu multu 31 Octobre 1876 inclusive cu atatu mai siguru ale insinuá cu catu din contra dreptulu prioritatei castigate mai inainte si-lu voru perde; precandu din contra facandu insinuare la timpu cuvenitu, dreptulu de antaietate castigatu pana la 1 Noembre 1875 voru remane in valóre facia si cu a cei castigatori si creditori ipotecari nuoi, cari au castigatu dreptu de proprietate séu de pemnu dupa diu'a acum mentiunata.

4. Acelea pretensiuni, care se basadia pre deobligamintele urbariale, sau alte referintie de acea natura, regulate prin patenta din 21 Iuniu 1854 edata in foi'a de legi imperiale, bucata LX. Nr. 151 suntu eschise de la provocarile edictale spre insinuare si demonstrare, precum si dela pertractarile obicinuite in urma edictelorn fore deosebire, fia acele in protocólele de localisare prenotate, ori ba.

5. Terminii edictali prescrisi in aliniele precedinti, nu admitu neci prorogare, neci justificare ori inoire de processu.

6. Protocolele funduarie publicate se voru considera si conduce de la 1-a noembre 1875 incepandu cá carte funduaria conformu § 321 din codicea civile generale; deci incepundu de la diu'a mentionata, drepturi noue de proprietate, ipoteca ori alte drepturi reali asupra bunuriloru nemiscatóre introduse in ele, se voru poté castiga si transferi asupra altora, precum si a se sterge numai prin intabulare legale in acele carti, fora de a derogá inse pretensiunile aspura acestoru bunuri nemiscatóre mai nainte castigate, insinuate si legitimate in terminulu edictale.

7. Prescriptele, dupa cari voru avé de a se indrepta partile si judicatoriele la implenirea si esecutarea trebiloru si afaceriloru oficiose, insemnate in acestu edictu, suntu cuprinse in procedura transilvana pentru cartile funduarie, emisa cu ordinatiunea Ministeriului de Justitia ddto. 5 Febr. 1870 (Archivulu Ordinatiuniloru, anulu 1870 fasciora I. si II.

9. Acei creditori, cari prin ore carea transcriere aru suferi stricatiune cu privire la prioritatea pretensiuniloru loru transcrise séu transcriende, eseptiunile si facia cu una a treia persóna le potu realisa inca in siese luni dupa terminulu defiptu in punctulu 3, — adeca pana la finitulu lunei Aprile 1877 referésca-se acele eseptiuni la validitatea pretensiuniloru, la incalarea, ori prioritatea loru. — Dupa decurgerea acestui terminu, facia cu o atreia persona nu se voru mai póte realisá asemene eseptiuni.

9. Judecatoriele indicate sub II in afacerile loru voru intrebuintia sigilulu judecatoriei respective.

Clusiu, 20 Septembre 1875.

Directiunea r. u. de carti funduarie pentru Transilvania.

— (Beserica si scóla). In comitatulu Cetatei de balta, nu departe de Sanmartinu si de loculu principale Erauta-Cipau, unde se afla si gar'a ferata, intre alvi'a Tarnarei mice si a Muresiului, intre dóua déluri, se afla situata comun'a curatu romanésca Bobohalma. — Locuitorii acestei comune, de altmentrea ómeni dilligenti se ocupa cu agricultur'a, — déra mai cu séma cu vinaritulu, pentru ca avendu otarulu pusetiune mai delósa, loculu e menitu dela natura spre acestu ramu de industria. — In acést'a comuna locuescu numai romani curati de ambe confessiuni la 250 familie.

Asiá s'a edificatu in unu tempu fórte scurtu unu edificiu divinu — un'a beserica pompósa, — care ar' face onóre romaniloru in orce orasiu. —

Locuitorii avea numai 700 fr. la inceputu si edificiulu costá la 5000 fr. Tramisu dela D-dieu in acea comuna, a fostu barbatulu nationale Nicolau Popu cu stimabila-i familia, — care dela asiedierea lui in acea comuna pre cali legali, prin una dilligentia asidua démna de imitatu cá a fornicei, castigandusi una stare materiale destulu de considerabile a sacrificatu la redicarea acestui monumentu splendidu. In 24 Octobre n. a. c. in presentí'a unui numerosu publicu alesu si de totu rangulu s'a efeptuitu santirea acestui edificiu dupa ritulu greco-orientale cu pompa cuvenita, — sub pontificarea d. administratore tractuale Daniele Tamasiu assistatu de mai multi preuti. Dupa cultulu divinu s'a datu unu prandiu de onóre óspetiloru assistenti, la carele firesce tostele nu au lipsitu. — Prea imbucuratóri'a si multu cumpanitóri'a promissione a d. Nicolau Popu, ca pe anulu venitoriu are de cugetu a redecá si una scóla comunale romanésca in Bobohalm'a si servesce de lauda publica. Ddieu sei ajute a redicá si beseric'a cultureí! — Dè cerisiu, cá multi romani cu stare materiale se imiteze esemplulu d. Nicolau Popu.

Unu óspe.

— Societatea de lectura „Julia“ a auditoriloru dela universitatea din Clusiu reconstituindu-se pre an. scol. 1875/6, si-a alesu oficialii in persónele urmatoriloru: Presiedente: Claris. Domnu Dr. Gregoriu Silasi prof. de universitate, — alesu prin aclamatiune; vice presiedente: D. Jordanu Munteanu jur. in a. IV.; notariu alu corresp. D. S. Crisianu jur. in a. I. notariu alu intern. D. Ioanu Tanco filos. in a. III.; cassariu: D. Absolonu Todea jur. in a. III.; controloru: D. Ioanu Lupóe filos. in a. III.; bibliotecariu: D. Alesandru Popu jur. in a. I.; vice-bibliotecariu D. J. Piposiu jur. in a. I. Cu acést'a in legatura Societatea „Julia“ are onóre a satisface strictei s'ale obligatiuni, dandu spresiune deplinei multiamiri, ce o datoresce onorateloru redactiuni: „Gazeta“, „Federatiunea“, „Transilvania“, „Albina“, „Convorbiri Literarie“, „Reform'a“, „Gura Satului“, „Cocosiu Rosiu“ — pentou favórea manifestata in anulu decursu, prin gratuirea „Societatei Julia“ cate cu unu esemplariu din prépretnutele diuarie ce le redactézi, — luandusi totuodata indrasnéla a-se adressá catra Onoratele Redactiuni cu rogarea: benevoliésca a nu-si subtrage nobilea favóre indatenata si pre anulu curente, cá astofeliu mai cu usiorintia se póta progresá tenera dar' energiosa a societate catra ambitiosulu scopu, ce si-l'a prefiptu.

Clusiu, in 30 Octobre 1875.

Dr. Gr. Silasi m. p., presied. interim. Simeonu Crisianu, notariu alu corresp.

In editur'a librariei SOCEC & Comp. au aparutu urmatoriale 3 Calendare pe anulu 1876:

I. Calendariulu pentru toti illustratu cu mai multe gravuri in textu cu o materie vlésa atatu prosa catu si poesie, pretiulu 2 lei noui.

II. Calendariulu amusantu cuprindiendu diferite articule amusante illustrate cu mai multe gravuri umoristice, pretiulu 1 leu 50 bani.

III. Calendariulu basmeloru si alu canturiloru populare cu diferite basme, legende, cantece, proverbe, pacaliturí, etc., pretiulu 1 l. 50 b.

Ne abtienemu dela ori-ce recomendatiune; publiculu care citesce dejá aceste calendare de unu siru indelungatu de ani, le cunósce indestulu si a sciutu totu-déun'a a le apreciá si a le distinge.

De vendiare la tóte librariile din capitala si districte pre acelesi pretiuri.

A esitu de sub tiparíu:

Contess'a falsa, nuvéla, tradusa din limb'a germana, pretiulu 2 lei noui.

Blondinulu din Namur si Pasi'a dela Buda, dóue nuvele de Zschoke, traduse din limb'a germana, pretiulu 1 leu 50 bani.

Werther, romanu de Goete, tradusu din limb'a germana, pretiulu 2 lei noui.

Editiune pe charthia velina, cu portretulu chalcografiecu alu lui Goethe, pretiulu 4 lei noui.

Plutasiulu, naratiune americana, de F. Gerstäcker tradusa din limb'a germana, pretiulu 1 leu 50 bani.

Aceste carti se afla in depositu generalu la librari'a Socec & C-nie, strad'a Mogosóiei nr. 7

Mai nou.

Despre sugrumarea insurectiunei in Hertiegovin'a si Bosni'a nu póte fi inca vorba. Din contra se vede ca lucrulu va luá dimensiuni mai seriése si se va complicá totu mai tare. Pre langa acea, ca si bulgarii agita din tóte poterile intru rescolarea masseloru poporului bulgaru, vedemu acum si pre colossulu de la nordu, ca se interessédza pre facia de sórtea insurgentiloru. Fói'a officiale din Petrupole esi dilele aceste cu colórea pre facia si intre altele dede espressiune urmatórieloru: Evenimentele de pre peinsul'a Balcanu au aflatu pre Russi'a gat'a, cá in alianti'a cu alte dóue staturi se faca totu ce se va poté intru interessulu pacii europene. Inse Russi'a n'a sacrificatu acestei alianti simpathiele sale pentru crestinii slavi din Turci'a. Sacrificiele ce natiunea rusésca le-a adusu pentru poporatiunea slava din Turci'a suntu asiá de mari, incatu Russi'a se vede indreptatita, a-si aretá simpathiele, sale inaintea Europei intrege... In urm'a interventiunii Turci'a a promissu, ca va ameliorá sórtea crestiniloru slavi . . . Deci in totu casulu starea cea trista a poporatiuniloru crestine din Turci'a trebue se ajunga la unu capetu. — Acést'a este o amenintiare, ce inspira cele mai mari temeri si ingrigiri.

Nr. 9254—1875. 3—3

Publicatiune.

Officiulu legalisatoriu de mesurele metrice districtualu, inflintiatu pentru districtulu Brasiovului in liber'a r. cetate Brasiovu -si au inceputu in 19 Octobre 1875 activitatea s'a.

Cea ce se aduce la cunoscinti'a fia-caruia cu acelu adausu, ca acestu officiu 'si-are localulu aici lunga pórt'a cetatii strad'a Vamii.

Brasiovu, 20 Octobre 1875.

Magistratulu cetatii si alu districtului.

„Concursu.“

Devenindu vacantu postulu de notariu comunalu in comun'a Cudsiru, impreunatu cu salariu anualu de 300 fl. v. a. cortelu liberu si lemne de focu, pentru ocuparea provisoria a aceluia pana la organisarea viitória municipale se escrie prin acésta concursu, si concurentii se provóca, a-si tramite suplicele instruite cu documentele recerute in terminu de **4 Septemane** dela prim'a publicare a acestui concursu in faci'a officiósa „Budapesti Közlöny“ la subscrisulu magistratu.

Oresthia in 3 Septembre 1875.

2—3 **Magistratulu cetatianu-scaunalu.**

Cursurile

la bursa in 3 Novembre 1875 stá asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl.	35½	cr. v. a.
Napoleoni	—	—	—	9	„	05½	„	„
Augsburg	—	—	—	103	„	95	„	„
Londonu	—	—	—	113	„	—	„	„
Imprumutulu nationale	—		73	„	40	„	„
Obligatiille metalice vechi de 5%			69	„	65	„	„
Obligatiunile rurale ungare			81	„	50	„	„
„ „ temesiane			81	„	25	„	„
„ „ transilvane			79	„	—	„	„
„ „ croato-slav.			84	„	—	„	„
Actiunile bancei	—	—	929	„	—	„	„
„ creditului	—	—	196	„	—	„	„

Redactoru respundietoriu

IACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparíulu lui

IOANE GÖTT si fiiu HENRICU.